

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان مازندران - شهر ساری - مدرسه علمیه تخصصی الزهرا (س) ساری

عنوان:

وجوه افتراق و اشتراك شاخصه‌های امامت در فرقه‌های تشیع (زیدیه، اسماعیلیه، امامیه)

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد ابراهیم نتاج

نگارنده:

معصومه اسدی تبار

۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حمد و سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز.

تقدیمی کوچک و بضاعتی مزجات به محضر:

حضرت عشق (علیه السلام) و برادران و یاران باوفایش

حضرت بهار (عجل الله فرجه) و ظهور با طروانش

حضرت روح خدا (رحمه الله علیه) و شهادیش

حضرت نائب (حفظه الله) و سربازانش

و شهدای اسلام.

سپاس و ستایش بر آستان بلند رسول الله حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله و سلم) و خاندان پاک و مطهر ایشان که راه درست زیستن و رستگار شدن را در وا نفسای این دنیا به ما آموختند.

از استاد گرامی و گرانقدر حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد ابراهیم نتاج کمال تشکر و قدردانی دارم و بسیار سپاس گزارم.

و در پایان از همسر و فرزند عزیزم که با صبر و شکیبایی خود مجال خوبی برای نگارش پایان نامه ام فراهم کرده اند کمال تشکر را دارم. باشد که مورد عنایت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) واقع شود. ان شاء الله.

١٨. تامر، عارف، امامه في الاسلام، بيروت: دارالاضواء، ١٩٩٨م.
١٩. تفتازاني، سعدالدين مسعود بن عمر، شرح المقاصد، قم: الشريف الرضي، ١٤١٢ق.
٢٠. جارالله، موسى، الوشيعة في نقد عقائد الشيعة، بي جا: بي نا، ١٩٤٩م، صص ٨٦-٨٥.
٢١. جازع، جواد صندل، الحركة الحوثية في اليمن دراسط في الجغرافيا السياسية، بي جا: بي نا، ٢٠١١م.
٢٢. جمعي از نويسندگان، الحوثيون سلاح الطائفة ولانات السياسية، دبي: مركز المسبار للدراسات و البحوث، ٢٠١٠م.
٢٣. حامدي، احمد بن ابراهيم، اثبات الامامه، تحقيق: مصطفى غالب، بيروت: دارالاندلس، ١٩٩٦م.
٢٤. حسني صنعاني، قاسم بن محمد، الاعتصام بحبل الله المتين، ج ٥، عمان: مطابع الجمعية العلمية المكة، ١٤٠٣ق،
٢٥. حسيني جلالی، محمدرضا، جهاد الامام السجاد، مشهد: آستان قدس رضوی، ١٤١٨ق.
٢٦. حسيني ميلاني، سيد علي، الاصول العامة لمسئل الامامه، قم: الحقائق، ١٤٣٥ق.
٢٧. حلي، حسن بن يوسف، النافع يوم الحشر في شرح الباب الحادي عشر، تحقيق: مقداد سيوري، بيروت: دارالاضواء، چاپ دوم، ١٤١٧ق.
٢٨. _____، نهج الحق و كشف الصدق، قم: دارالهجرة، ١٤٠٧ق.
٢٩. _____، الفين، كويت: مكتبة الالفين، ١٤٠٥ق.
٣٠. حمصي رازی، سديد الدين محمود بن علي بن حسين، المنقذ من التقليد، قم: دفتر انتشارات اسلامي وابسته به جامعه مدرسين حوزه علميه قم، ١٣٩٣.
٣١. حوثي، حسين بن يحيى، الجواب الكاشف للالتباس عن مسائل الافريقي اليأس و يليه الجواب الراقى على المسائل العراقي، صعدة: مركز اهل البيت للدراسات الاسلاميه، ١٤٢٢ق.
٣٢. حوثي، محمد بن قاسم، الموعظة الحسنه، عمان: موسسه الامام زيد بن علي الثقافيه، ١٤٢٠ق.
٣٣. خطيب، صالح احمد، الامام زيد بن علي المفترى عليه، بيروت: دارالفكر، ١٤٢١ق.
٣٤. خواجه نصيرالدين طوسي، محمد بن محمد، تلخيص المحصل، لبنان: دارالاضواء، ١٤٠٥ق.
٣٥. الدرسي الحمزي، ابراهيم يحيى، مجموع كتب و رسائل زيد بن علي، بي جا: مركز اهل بيت عليهم السلام للدراسات الاسلاميه، ١٤٢٢ق.
٣٦. دمشقي، ابوالقاسم علي بن حسن، تاريخ مدينه، ج ٤٢، دمشق: دارالفكر، ١٤٢٠.
٣٧. راغب اصفهاني، حسين بن محمد، مفردات في غريب القرآن، بيروت: دار العلم الشاميه، ١٤١١ق.
٣٨. زهادت، عبدالمجيد، معارف و عقايد، ج ٥، قم: مركز مديريت حوزه هاي علميه، ١٣٩٩.
٣٩. زيد، علي محمد، معتزلة اليمن دولة الهادي وفكره، صنعاء: مركز الدراسات و البحوث اليمني، ١٩٨١م.

۴۰. سامی النشار، علی، نشأة الفكر الفلسفی فی الاسلام، ج ۲، قاهره: دارالتعارف، ۱۳۸۸ق.
۴۱. سبحانی تبریزی، جعفر، الالهیات علی هدی الكتاب و السنه و العقل، ج ۱، قم: موسسه الامام الصادق (ع)، ۱۴۲۳ق.
۴۲. سجستانی، اسحاق بن احمد ابو یعقوب، کتاب الافتخار، تحقیق: اسماعیل قربان حسین، بیروت: دارالاندلس، ۲۰۰۰م.
۴۳. سید محمد حسین طباطبایی، شیعه در اسلام، ج ۱، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۸.
۴۴. سید مرتضی، علی بن حسین، الرسائل و المسائل: تتمه الرسائل الکلامیه، آستان قدس رضوی: بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۴۰۰.
۴۵. سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر جلال الدین، الدر المنثور، ج ۶، بیروت: دارالفکر، ۱۴۰۴ق.
۴۶. شامی، فضیلت، تاریخ فرقه الزیدیه بین القرنین الثانیة و الثالثة للهجرة، مترجم: علی اکبر مهدی پور و محمد ثقفی، شیراز: دانشگاه شیراز، ۱۳۶۷.
۴۷. شرف الدین، علی بن عبدالکریم فضیل، الزیدیه نظریه و تطبیق، قم: کتابخانه جامع علوم و معارف قرآن کریم، ۱۳۴۶ق.
۴۸. شرفی، احمد بن محمد بن صلاح، کتاب عدۀ الاکیاس فی شرح معانی الأساس، ج ۲، صنعاء: دارالحکمه الیمانیه، ۱۴۱۵ق.
۴۹. شهرستانی، محمد بن عبدالکریم، الملل و النحل، تحقیق: محمد بدران، قم: الشریف الرضی، چاپ سوم، ۱۳۶۴.
۵۰. صاحب بن عباد، اسماعیل بن عباد، الزیدیه، بیروت: الدار العربیه للموسوعات، ۱۹۶۸م.
۵۱. صبحی، احمد محمود، فی علم الکلام دراسة فلسفیه لآراء الفرق الاسلامیه فی اصول الدین، ج ۳، بیروت: دارالنهضة، ۱۴۰۵ق.
۵۲. صنعانی، عبدالله محمد، الحرب فی صعده (من اول صیحه الى آخر طلقه)، قاهره: دارالامل، ۲۰۰۵م.
۵۳. طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۷، قم: اسلامی، ۱۳۷۴.
۵۴. طباطبایی، عبدالله بن حمزه، الشافی، ج ۳، بیروت: اعلمی، ۱۴۰۶ق.
۵۵. طبرسی، احمد بن علی، احتجاج، مترجم: بهراد جعفری، ج ۲، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۱.
۵۶. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، ترجمه: احمد بهشتی، ج ۹، تهران: فراهانی، ۱۳۵۲، ص ۷۶؛
۵۷. طبری، محمد بن جریر، الغیبه، نجف: مکتب الصادق، ۱۳۶۶.
۵۸. طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، تحقیق: احمد حسینی، ج ۵، تهران: مرتضوی، ۱۳۷۵.

۵۹. طوسی، محمد بن حسن، قواعد العقائد، تحقیق: علی ربانی گلپایگانی، قم: حوزه علمیه قم، ۱۴۱۶ق.
۶۰. _____، الاقتصاد فيما يتعلق بالاعتقاد، بیروت: دارالاضواء، ۱۴۰۶ق.
۶۱. طیب، عبدالحسین، کلم الطیب، تهران: کتابفروشی اسلام، ۱۳۶۳.
۶۲. عارف، احمد بن عبدالله، الصلہ بین الزیدیہ و المعتزلہ، صنعا: دار ازال، ۱۴۰۷ق.
۶۳. عروسی حویزی، عبد علی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، ج ۴، تهران: دارالتفسیر، چاپ دوم، ۱۳۸۳.
۶۴. غالب، مصطفی، مفاتیح المعرفه، بیروت: موسسه عزالدین، ۱۴۰۲ق.
۶۵. قاضی، عبدالجبار بن احمد، شرح الاصول الخمسه، مصحح: سمیر مصطفی رباب، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۲ق.
۶۶. _____، المغنی فی ابواب التوحید و العدل، محقق: محمد علی نجار، ج ۱، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۹۶۲م.
۶۷. قمی مشهدی، محمدرضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۳، قم: دارالغدیر، ۱۴۲۳ق.
۶۸. کاشف الغطاء، جعفر بن خضر، کشف الغطاء عن مبهمات الشریعه الغراء، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۰ق.
۶۹. کرمانی، حمیدالدین، المصاییح فی اثبات الامامه، بیروت: دارالمنتظر، ۱۴۱۶ق.
۷۰. _____، الرساله و الوضیه فی معالم الدین و اصوله، تحقیق: محمد عیسی الحریری، بی جا: بی نا، ۱۴۰۷ق.
۷۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ترجمه: محمد باقر کمره ای، ج ۱، قم: اسوه، ۱۳۷۵.
۷۲. لاهیجی، عبدالرزاق بن علی، گوهر مراد، ویراستار: جعفر سعیدی، تهران: سایه، ۱۳۸۳.
۷۳. متوکل علی الله، احمد بن سلیمان، حقائق المعرفه فی علم الکلام، تصحیح: حسن بن یحیی یوسفی، صنعا: موسسه الامام زید الثقافیه، ۱۴۲۴ق.
۷۴. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، مرآة العقول فی شرح اخبار آل الرسول، ج ۱۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۹.
۷۵. محمدی ری شهری، محمد، فلسفه امامت و رهبری، تهران: اسلامی، ۱۳۵۹.
۷۶. مرعشی، قاضی نورالله، احقاق الحق و ازهاق الباطل، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۹ق.
۷۷. مطهری، مرتضی، امامت و رهبری، تهران: صدرا، ۱۳۹۰.
۷۸. مظفر، محمد حسن، دلائل الصدف لنهج الحق، قم: موسسه آل البيت علیهم السلام لاحیاء التراث، ۱۴۲۲ق.
۷۹. معلوف، لوئیس، المنجد فی اللغة و الاعلام، قم: اسماعیلیان، ۱۳۷۱.
۸۰. مفید، محمد بن محمد بن نعمان، الارشاد، تهران: فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸.

۸۱. _____، اوائل المقالات فی المذاهب و المختارات عربی، تحقیق: ابراهیم انصاری، قم: الموتر العالمی لألفیه الشیخ المفید، ۱۴۱۳ق.
۸۲. _____، مصنفات الشیخ المفید، کویت: شرکة مكتبة التدوین، ۱۴۱۳ق.
۸۳. _____، النکت الاعتقادیه، بیروت: دارالمفید، ۱۴۱۴ق.
۸۴. المقالع، عبدالعزیز، قراءه فی فکر الزیدیه و المعتزله، بیروت: دارالعوده، ۱۹۸۲م.
۸۵. المنصور بالله، قاسم بن محمد بن علی، الاساس لعقائد الاکیاس، صعده: مکتبه التراث الاسلامی، ۱۴۱۵ق،
۸۶. موسوی بجنوردی، محمد کاظم، دایره المعارف بزرگ اسلامی، ج ۱۰، تهران: مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۰.
۸۷. موسوی زنجانی، ابراهیم، عقائد الامامیه عشریه، ج ۳، بیروت: اعلمی، ۱۴۱۳ق.
۸۸. ناشی اکبر، عبدالله بن محمد، مسائل الامامه، بیروت: دارالنشر فرانتس، ۱۹۷۱م.
۸۹. نراقی، محمد مهدی، انیس الوجدین، تصحیح: آیت الله قاضی طباطبائی، تهران: الزهرا (س)، ۱۳۶۹.
۹۰. نعمانی، محمد بن ابراهیم، غیبت نعمانی، ترجمه و تحقیق: مجتبی عزیزی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۹.
۹۱. نوبختی، حسن بن موسی، فرق الشیعہ، مترجم: محمد جواد مشکور، قم: مکتبه الفقیه، ۱۳۵۳.
۹۲. نیشابوری، احمد بن ابراهیم، اثبات الامامه، بیروت: دارالاندلس، ۱۴۱۶ق.
۹۳. الولید، علی بن محمد، تاج العقائد و معدن الفوائد، محقق: عارف تامر، بیروت: موسسه عزالدین، ۱۴۰۳ق،
۹۴. هارونی، یحیی بن حسین، الافاده فی تاریخ ائمه الزیدیه، مصحح: محمد کاظم رحمتی، تهران: میراث مکتوب، ۱۳۸۷.
۹۵. هاشمی، شریف محمد بن احمد، الارشاد الی سبیل الرشاد، مصحح: عبدالله بن عبدالمحسن ترکی، بیروت: موسسه الرساله، ۱۴۱۹ق.

«مقالات»

۱. پرویش، محسن و عبدالرفیع رحیمی، «امامت از دیدگاه اسماعیلیه و زیدیه»، ادیان و عرفان، سال چهل و ششم، ش ۲، ۱۳۹۲.
۲. سلطانی، مصطفی، «امامت از دیدگاه زیدیه»، فصلنامه امامت پژوهی، ش ۱۰، ۱۳۹۲.
۳. صادقیان، سید احسان، «بررسی مفهوم امامت از دیدگاه دو فرقه زیدیه و اسماعیلیه»، خردنامه، ش ۷، ۱۳۹۰.
۴. فرمانیان، مهدی و ریحانه هاشمی، «نظریه امامت در اسماعیلیه»، نشریه امامت پژوهی، ش ۱۰، ۱۳۹۲.
۵. پاک آیین، مریم، «راز رهایی از مرگ جاهلی»، مجله موعود، ش ۱۸۱، ۱۳۹۵.

۶. معماریان، طیبه و دیگران، «نقد و بررسی تأویلات قرآنی اسماعیلیه درباره امام معصوم (ع)»، مطالعات قرآن و حدیث، دوره ۱۷، پیاپی ۳۳، ش ۱، ۱۴۰۲.

۷. رجب زاده، صفدر و دیگران، «بازخوانی تحلیلی دیدگاه زیدیه درباره دلالت های حدیث معرفت امام»، پژوهشنامه قرآن و حدیث، ش ۳۳، ۱۴۰۲.

«پایان نامه»

۱. نخعی علاقه، اعظم، فلسفه امامت و شرایط و ویژگیهای امام از دیدگاه آیات و روایات، پایان نامه، قرآن و حدیث، ۱۳۹۱.